

Futbol i cultura a Catalunya durant el període d'entreguerres

Maria Lluïsa Berasategui

Biblioteca de l'Esport

RESUM

L'article ofereix una visió de les relacions entre el món de la cultura i l'esport, concretament el futbol, a la Catalunya del període d'entreguerres. Feta una definició de l'esport i de la introducció de les pràctiques a Catalunya, es descriu el marc de referència en què tingueren lloc algunes iniciatives culturals i esportives que van veure la llum durant aquest període a Barcelona.

PARAULES CLAU: esport, futbol, cultura, literatura, associacionisme.

ABSTRACT

The article offers a vision of the relationship between the cultural world and sport, in particular football, during the Interwar period in Catalonia. Beginning with a definition of sport and an introduction to its practice in Catalonia, the article describes the context where some cultural and sportive initiatives of that period in Barcelona.

Introducció

L'esport modern és un fenomen social de caràcter eminentment competitiu que sorgeix a Anglaterra i es desenvolupa a partir de la Revolució Industrial. Hom ha convingut a definir l'esport modern com un sistema organitzat d'unes pràcti-

ques de caràcter físic que reproduïx els esquemes de la societat capitalista, segons han determinat diferents especialistes.

A la dècada dels anys vint del segle passat hi hagué una popularització de l'esport, especialment del futbol, que influí en la societat catalana. La divulgació del futbol, l'espectacularitat del joc, els avenços tecnològics, els mitjans de comunicació de masses i els canvis de costums abocaren la societat al consum de l'esport com a espectacle. Els èxits del FC Barcelona i les proeses dels futbolistes contribuïren a fer que el futbol esdevingués l'esport espectacle per excel·lència.¹

La repercussió del futbol en la societat catalana d'aquest temps es posa de manifest en les pàgines de la premsa contemporània. D'una banda, creix la demanda d'informació esportiva i, de l'altra, la premsa esportiva dedica al futbol més pàgines que no pas a cap altre esport. La dictadura de Primo de Rivera obligà molts escriptors a refugiar-se en el periodisme. Al llarg d'aquests anys, doncs, sovintegen les cròniques o articles d'opinió d'intel·lectuals i homes de lletres catalans a les pàgines de la premsa, que tracten de l'esport com a fenomen de masses i canten les passions i les virtuts del futbol.

Marc de referència

Durant el període d'entreguerres es produí un procés de transformació de la cultura catalana. L'ideal d'ordre i refinament del Noucentisme europeista deixava pas als moviments d'avantguarda. Durant uns anys, a la cultura catalana conviuen «el nou i el vell», que proclamava Foix.

La Mancomunitat de Catalunya havia potenciat unes formes de cultura dirigistes però modernes.² La Ponència d'Educació Física, dependent del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, va fer una tasca de planificació que no va poder desenvolupar. L'encert d'aquesta planificació ha estat definit per Santacana com «el primer intent de dotar de política esportiva una institució pública a Catalunya i a Espanya».³

La Mancomunitat realitzà una obra cultural de primer ordre. Amb afany divulgatiu creà la col·lecció «Minerva», dirigida per Eugeni d'Ors i publicada pel Consell de Pedagogia Popular. El propòsit de la col·lecció quedava reflectit en el subtítol de la sèrie, «Col·lecció Popular de Coneixements Indispensables». Entre els títols

1. X. PUJADAS i C. SANTACANA, *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya*, vol. 1, 1994, p. 194.

2. J. M. ROIG ROSICH, *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya: Un assaig de repressió cultural*, 1992, p. 158.

3. C. SANTACANA, *La Mancomunitat de Catalunya i la política esportiva*, 2003, p. 12.

editats dedicats a l'esport hi trobem dues obres de Josep Elias i Juncosa, *Els jocs de pilota i Exercicis de mar*.

L'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera posà fi a la tasca cultural duta a terme per la Mancomunitat i a partir de gener de 1924 s'evidenciaren els signes de desmantellament de la institució. Acabades les subvencions oficials a la cultura catalana, hi hagué una resposta per part del catalanisme conservador i s'iniciaren alguns projectes editorials transcendentals per a la cultura del país.

La creació de la Fundació Bernat Metge el 1922, sota el mecenatge de Cambó, havia dotat la tradició humanística catalana d'un instrument científic i lingüístic i ajudava al ressorgiment nacional. El 1924 veieren la llum altres iniciatives editorials, com la creació de la *Revista de Catalunya*, dirigida per Antoni Rovira i Virgili. Josep M. de Casacuberta, d'una manera totalment altruista, fundava l'editorial Barcino amb dues col·leccions capdavanteres, «Els Nostres Clàssics» i la «Col·lecció Popular Barcino». Antoni López Llausàs, Josep M. Cruzet i Manuel Borràs fundaven la Llibreria Catalònia, que introduí una novetat en la història de la llibreria barcelonina consistent a aproximar els llibres als clients.⁴ Hi havia, per tant, una preocupació per la producció bibliogràfica, atès que existia un mercat cultural català adreçat a un sector erudit. El règim de Primo de Rivera va permetre totes aquestes iniciatives perquè tenien el suport del catalanisme conservador que li feia costat. En canvi, el Directori no permetia l'ensenyament de la llengua a l'escola, ni l'ús del català en l'Administració. El mateix 1924 un grup d'escriptors castellans va enviar un manifest al Directori Militar en defensa de la llengua catalana.⁵ L'escrit motivà una sèrie de trobades entre intel·lectuals catalans i castellans.⁶ Aquesta mostra de suport per part dels escriptors castellans ha estat valorada per la crítica més com una reacció contra l'aferrissat tancament de la dictadura, que com una defensa veritable de la llengua catalana. Això no obstant, aquests encontres van propiciar que el 1927 se celebrés una magna exposició del llibre català a Madrid.

El 1928 es fundava Edicions Proa, i Salvador Dalí, Lluís Montanyà i Sebastià Gasch, fidels a la ideologia de la revista *L'Art Nouveau*, que propagava una nova modernitat fruit del maquinisme, van publicar el *Manifest antiartístic català* o *Manifest groc*. Aquest es va convertir en el manifest artístic més important de l'avantguarda catalana. Els seus signants proclamen la defensa dels nous corrents artístics enfront de la cultura tradicional i denuncien el que ells anomenen *antiart*. Com a reivindicació de la modernitat hi inclouen els esports i el cinema. Al costat de l'estadi, que aplega multituds, el tennis i la boxa s'incorporen a la nova cultura que pre-

4. J. PLA, *Josep M. Cruzet i la seva obra*, 1964, p. 31.

5. J. M. ROIG ROSICH, *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya: Un assaig de repressió cultural*, 1992, p. 613.

6. J. VENTALLÓ, *Los intelectuales castellanos y Cataluña: Tres fechas históricas, 1924, 1927 y 1930*, 1976, p. 21.

gonen, i l'automòbil i l'aeronàutica representen els avenços del progrés. La crisi de 1929 i la caiguda de la dictadura afectaren els moviments literaris d'avantguarda a Catalunya.

Als anys trenta, amb el canvi polític, donà un tomb l'embranchida cultural engegada per la Mancomunitat. La Generalitat instituï el 1932 el premi Crexells, de novel·la, en record de l'insigne escriptor. Pompeu Fabra publicà el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932), i Ferran Soldevila, la *Història de Catalunya* (1934-1935); ambdues obres havien estat finançades per Francesc Cambó.

Paral·lelament al desenvolupament de la cultura oficialista, els ateneus populars van dur a terme una gran tasca cultural amb cursos i conferències adreçades a sectors populars. Els intel·lectuals compromesos amb els moviments socials proclamaven un canvi en la concepció de la cultura. Jaume Miravittles o Andreu Nin feien una interpretació marxista de la literatura.

Literatura i esport

Literatura i esport formen un binomi que ha donat bons resultats. Narradors i poetes, periodistes i assagistes han glossat o han cantat alguna vegada les virtuts i els valors de l'esport, la passió que desencadena el futbol o el desencís que els provoca la pràctica del joc antiesportiu.

Conrad Vilanou⁷ ha estudiat la figura i l'obra de Joan Crexells i, en descriure l'estada del filòsof a Londres, reproduïx la crònica d'un partit de futbol al camp de l'Arsenal publicada per Crexells a *La Publicitat* el 2 de gener de 1924. La crònica de Crexells és una brillant reflexió sobre la uniformitat alienant dels obrers a la feina i una dura crítica al maquinisme de la societat industrial. Crexells descriu minuciosament la sensació que li provoca el treball rutinari dels obrers a la fàbrica i quan aquests obrers, el dia de festa, formen una riuada arrencada d'homes que, en sortir del metro, caminen vers el camp de futbol per satisfer les seves emocions. L'autor ha percebut que el futbol és un fenomen urbà i un espectacle de masses —al camp hi ha calculat trenta mil persones.

El diumenge en una gran ciutat, la gent es diferencia. Però el dia de feina tothom és igual [...]. Doncs bé; aquí el futbol és cosa de dia de feina. Per això té aquella invencible tristesa que té la societat moderna, on el treball està organitzat sobre la base del màxim menyspreu per la personalitat humana.

7. C. VILANOU, «Imatges metropolitanas: Joan Crexells descriu un partit de futbol jugat a Londres per l'Arsenal (1924)», *Apunts, Educació Física i Esports*, núm. 74 (2003), p. 86-93.

Per anar al camp de l'Arsenal cal prendre el metropolità. Mentre hi anem sento discutir sobre el possible resultat del partit però sense aquella magnífica desproporció en l'apassionament que caracteritza el nostre públic [...].

El camp és davant mateix de l'estació. [...] Però surten els jugadors i us oblideu del públic i tot. Heu vist com és de bell a casa nostra l'espectacle d'un partit quan el sol es comença a pondre? [...]

El futbol és un element integrador en què intervenen elements de diferents classes socials i diferents graus de cultura, que l'utilitzen com a instrument de passions i fins d'ideals. A Crexells no li ha passat per alt que, a la gran ciutat, per anar al futbol, els obrers es desplacen amb el mitjà de transport de la classe treballadora per excel·lència. El que passa dins el terreny de joc és cosa secundària.

Joaquim Molas,⁸ per recalcar el grau de mitificació a què havia arribat el futbol, esmenta un fragment d'una carta del poeta noucentista Josep M. López-Picó a Carles Riba, en què li relata l'enrenou dels carrers de Barcelona amb motiu d'una victòria del Barça a Vigo. López-Picó advertia que la repercussió del triomf del FC Barcelona en la vida ciutadana li recordava el trasbals de les commocions socials de Solidaritat Catalana.

López-Picó, format en el simbolisme, tendí a una poesia culta, preciosista amb elements populars. Sota el títol de *Cinc poemes*, l'impressor Altés de Barcelona publicava el 1924 un volum de l'obra poètica de López-Picó que conté els poemes «Saviesa», «El meu fill i jo», «Un dia», «Futbol» i «A Nostra Dona de Montserrat». A la primera estrofa del poema «Futbol» el poeta proclama la quantitat de seguidors que té aquest esport. El públic envolta el terreny de joc, delerós de la passió que es desencadenarà amb motiu de la lluita que presidirà l'encontre.

Milers i milers d'ànimes esperen.
Ànimes són dins la figura d'homes;
volten l'espai del joc, i semblen nues,
meitat al sol meitat a l'ombra, totes
amb una espera igual, immediatesa
fossin on fossin, sense avergonyir-se
de la nuesa amb què s'ensenyen, àvides
de passió i d'instint ran de la lluita.⁹

El mite del futbol, en determinades ocasions, ens recorda la cultura de l'espectacle, com el *panem et circenses* que cantava el poeta llatí Juvenal a la sàtira 10.¹⁰

8. J. MOLAS, *Passió i mite de l'esport*, 1986, p. 11.

9. J. M. LÓPEZ-PICÓ, *Cinc poemes...*, 1924, p. 55.

10. JUVENAL, *Sàtires*, 10, 81.

Antoni Rovira i Virgili, director de la *Revista de Catalunya*, en un article publicat en aquesta revista el 1926¹¹ exposa la seva visió sobre el que ell anomena «problema del futbol a Catalunya». L'autor ha percebut la popularització del futbol no sols per la gran quantitat de gent que mou i perquè «aplega vint o trenta mil espectadors a l'estadi», sinó perquè és també present a la premsa diària fins i tot en les pàgines que tracten la informació general. Accepta, al capdavant, que aquest esport «assoleix de ple la categoria de fenomen social».¹²

No creu Rovira que s'hagi de «fer el buit» a un espectacle que ha arrelat tan fort a Catalunya, però defensa que s'ha de distingir entre l'afecció i la passió pel futbol, perquè tota passió és malaltissa. Sap l'autor apreciar els beneficis per a la salut de l'exercici físic o que l'espectacle esportiu és de gran bellesa. Manifesta, en canvi, preocupació per allò que ell anomena «perills de l'esport». Alerta sobre aquests perills i n'enumera quatre, que són, l'abandó de la feina quotidiana, l'esperit de rivalitat, el menyspreu de les activitats intel·lectuals i el fet de ser *sportman* d'ofici. La tesi de Rovira i Virgili consisteix a afirmar que si es coneixen aquests perills es pot ennoblir l'esport. A l'article també ha menystingut l'esperit competitiu implícit en l'esport i considera que «el poeta i el científic tenen una categoria humana molt més alta i gloriosa que la del famós porter de futbol». Malgrat aquests menysteniments, s'hi veu una encertada reflexió sobre el joc net.

El grau de noblesa en les lluites esportives és un bon índex de l'estat moral d'un poble. Qui juga brut en el camp de futbol, també juga brut en la vida quotidiana. El joc net és una escola de ciutadania [...].¹³

El discurs de Rovira i Virgili és d'un to altament moralitzant i s'expressa en termes antagònics i radicals. Bé i mal, correcte i incorrecte, intel·lectual i esportiu.

Carles Sindreu fou un poeta i periodista esportiu compromès amb la cultura del seu temps. El mateix Sindreu¹⁴ va escriure el que havia estat la seva vida i les seves inquietuds de periodista i de poeta en una carta autobiogràfica adreçada a Sebastià Gasch el 1961 —arran de la publicació de *La Clàxon i el camí*. La carta fou reproduïda, a manera de pròleg, en un volum d'homenatge, publicat per Llibres del Mall el 1975. L'obra conté la primera producció poètica de Carles Sindreu recollida a *Darrere el vidre (1915-1920)* i *Radiacions i poemes (1920-1928)*.

11. A. ROVIRA I VIRGILI, «El futbol a casa nostra», *Revista de Catalunya*, núm. 28 (1926), p. 377-388.

12. A. ROVIRA I VIRGILI, «El futbol a casa nostra», *Revista de Catalunya*, núm. 28 (1926), p. 379.

13. A. ROVIRA I VIRGILI, «El futbol a casa nostra», *Revista de Catalunya*, núm. 28 (1926), p. 385.

14. C. SINDEU I PONS, *Darrere el vidre (1915-1920)*; *Radiacions i poemes (1920-1928)*, 1975, p. 6.

Més que a les biblioteques dels ateneus culturals vaig fer la meua vida en els camps dels clubs esportius. Sempre amb el llibre a la mà, això sí, però en l'altra la raqueta de tennis. I vaig començar la pujada escrivint coses d'esport no d'una manera tímida, però sí anònima, emprant el pseudònim de «Fivaller» primer a «La Publicitat», més tard a «L'Esport Català» i després a «L'Auto» de París, diaris de Madrid, etc. A aquella època meua romàntica jo maldava com un desesperat per obtenir un maridatge feliç entre la intel·ligència i l'esport. Era un il·lús! Mireu si n'anava lluny d'osques!

Aquesta obra consta de dues parts, la primera, *Radiacions*, és un recull en prosa pròxim a les *Greguerías* de Gómez de la Serna,¹⁵ i la segona, *Poemes*, és un conjunt de tres llibres de poesia i un epíleg. El vessant futurista de Sindreu cal cercarlo en els poemes que adopten la forma de calligrama, com el que porta per títol «Futbol».¹⁶

Al pròleg de *Radiacions i poemes* Rossend Llates diu:

«Radiacions i poemes» és un triomf de la imatge i el concepte. Però tot passat per un garbell personalíssim... Una altra característica del llibre és l'enginy portat fins al calligrama...

El calligrama, com l'esport, va ser sinònim de cultura, modernitat i transgressió. A Catalunya van conrear aquest gènere alguns poetes avantguardistes, que, per defugir la ideologia dominant, creaven unes composicions poètiques i tipogràfiques lliures.

Sindreu publicà una sèrie de vint-i-set calligrames tennístics a *L'Esport Català*, dedicats als tennistes i a les tennistes del moment, Alonso, Juanico, Sindreu —el seu germà Paco—, Rosa Torras o Carola Fabra. L'interès d'aquests calligrames, segons Carme Arenas,¹⁷ rau en la novetat de publicar-los a la premsa, cosa que en suposà la popularització i divulgació entre un públic no vinculat al món literari.

Associacionisme i cultura esportiva

La Federació Catalana de Futbol Associació desenvolupà una gran tasca de projecció cultural del futbol a Catalunya. El 1928 la Federació publicà el *Llibre d'or*

15. M. D. MADRENAS i J. M. RIBERA, «Carles Sindreu, prosista», a *Carles Sindreu: Centenari, 1900-2000*, 2001, p. 31.

16. C. SINDREU i PONS, *Darrere el vidre (1915-1920). Radiacions i poemes (1920-1928)*, 1975, p. 211.

17. C. ARENAS, «Carles Sindreu, caçador d'imatges poètiques», a *Carles Sindreu: Centenari...*, p. 11.

del futbol català, que conté, tal com especifica el subtítol de l'obra, «unes interessants notes gràfiques i informatives a honor del futbol nacional i internacional». És una edició molt acurada que s'imprimí als tallers de la impremta Costa i Garcia. La coberta és de tela gofrada amb daurats al pla i al llom, deguts al gravador Roca. A la portadella es reproduïx un dibuix al·legòric del futbol del pintor valencià Josep Segrelles. Totes les pàgines contenen unes orles d'una estètica del tot noucentista.

Daniel Carbó,¹⁸ redactor de futbol de *La Veu de Catalunya*, que utilitzava el pseudònim de *Correçuita*, en un article que titula «Psicologia de l'esport», aplegat al *Llibre d'or del futbol català*, descriu la seva visió del futbol. L'autor, imbuït d'una estètica noucentista, narra la bellesa plàstica i l'harmonia de moviments, la sensació d'ordre i de disciplina que li inspira aquest esport. Tot són elements que menen a l'enfortiment de la raça.

No és el futbol ni deu ésser-ho mai [...] un assalt ininterromput de moviments desordenats, impetuosos i violents que res no diuen sinó ignorància, que res no revelen sinó incultura; deu consistir al contrari, en una ordenació metòdica, ràpida, matemàtica de l'esforç individual que mení, sempre, al fi harmònic del conjunt i que palesi en la voluntat de tots, com formant un desig únic, el desenrotllament d'una actuació influida i preparada per l'habilitat, el càlcul, la destresa [...].

Si així ho entenguessin tots els aficionats a l'esport [...] tindriem una joventut disciplinada, forta i culta, allunyada dels vicis que destrocen el seu organisme i apta en tot moment per perpetuar la vitalitat i energia de la raça.

Ve a tomb esmentar l'article que Isidre Corbinos¹⁹ publicà al *Llibre d'or del futbol català*, on lamenta com ha evolucionat tot un sistema generat a l'entorn de l'activitat futbolística. Alguns trets que s'hi assenyalen em semblen de plena actualitat. Afirma l'autor que al 1907 el futbol era a Catalunya un passatemps i que ningú no s'hauria pensat aleshores —el 1927— que l'esport esdevindria tan complicat, difícil, propi per aplicar-hi intuïcions diplomàtiques i coneixements crematístics, amb tot un saber al darrere. Però ai! —escrigué Corbinos— ens vam equivocar.

Seguint aquesta línia de difusió de la cultura esportiva, la Federació Catalana de Futbol Associació organitzà, de mitjan desembre de 1928 a primers de gener de 1929, un cicle de quatre conferències que tractaven diversos aspectes de l'esport a la Sala Mozart de Barcelona. Les conferències foren impartides per Josep M. de Sagarra, poeta; el doctor Tarruella, metge; Fernández Prida, advocat, i Manuel

18. D. CARBÓ, «Psicologia del futbol», a *Llibre d'or del futbol català*, 1928, p. 30.

19. I. CORBINOS, «Veinte años de fútbol», a *Llibre d'or del futbol català*, 1928, p. 517.

de la Sota, literat. Josep M. de Sagarra,²⁰ amb una gran riquesa d'imatges i un domini absolut de la llengua, el 13 de desembre de 1928 glossà diversos aspectes de l'esport i es referí també a la massa d'espectadors que assisteix a l'estadi.

En un estadi on es produeix l'arriscada aventura d'un campió, el públic és una massa heterogènia, complicadíssima, de valors morals i intel·lectuals.

Més endavant, a la mateixa conferència es preguntava Sagarra si era just que un home de lletres com ell, és a dir un professional de la cultura, se sentís atret per l'esport. I en la seva argumentació sostenia que l'home de lletres havia de ser fidel a la seva època i sincer amb ell mateix, i, sobretot, humà per acceptar tot allò que l'envolta.

La tasca cultural de la Federació Catalana de Futbol tingué continuïtat. El 1931 una de les conferències del tercer cicle que versava sobre «Esport i literatura» tingué lloc al Teatre Principal de Barcelona i s'encarregà a Ferran Soldevila. En dona testimoni un cartell signat per Valentí Castanys.²¹

El FC Barcelona impulsà una activitat cultural remarcable els anys vint i trenta del segle passat. És prou conegut el fet —per motius extraesportius— que Gamper va oferir un partit d'homenatge a l'Orfeó Català en tornar d'uns exitosos concerts a Roma amb motiu de l'Any Sant. La Junta de l'Orfeó acceptà l'ofertament del club i decidí d'assistir-hi en ple. El partit tingué lloc el dia 14 de juny de 1925. A l'inici de l'acte, quan la banda de l'equip contrari —uns mariners anglesos ancorats al port de Barcelona— va interpretar la «Marcha real» se sentí una immensa xiulada del públic. El camp era ple de gom a gom i l'actuació dels assistents va suposar una gran manifestació antimonàrquica. La reacció governativa fou la clausura del camp per sis mesos i el tancament de l'Orfeó Català per temps indefinit.²² Abans d'aquest fet ambdues entitats ja havien tingut problemes amb la censura.

L'octubre de 1932 es reprengué la publicació del *Butlletí del FC Barcelona*, que depenia del delegat de cultura. Formaven la redacció del butlletí un tècnic esportiu, un crític literari, un crític d'art, un tècnic administratiu, un atleta en ac-

20. J. M. de SAGARRA, «Les ales líriques de l'esport», a *Cicle de conferències organitzat per la Federació Catalana de Futbol Associació*, 1929?, p. 7 i s. Sagarra té altres contribucions a l'esport, com s'exposa més endavant, i la lletra de l'«Himne de l'Olimpiada Popular» és seva.

21. V. CASTANYS, *Programa esportiu cultural: Esport i literatura*, 1931. [Cartell]

22. La notícia va ser publicada a la premsa. El *Xut!* publicava un dibuix satíric a la coberta del núm. 138 (1 de juliol de 1925) amb títol de «Sis mesos després» i un comentari del mateix to de *Dova*, pseudònim de Valentí Castanys. En canvi, *L'Esport Català*, setmanari constantment assetjat per la censura, a part d'alguna nota informativa molt breu sobre els fets, es veié obligat a reproduir la nota oficial sobre el tancament del camp, signada per l'autoritat militar, al núm. 13 (1 juliol 1925).

tiu, un filòleg, un historiador i un propagandista. N'era director Francesc Figuerola. A la salutació inicial, Antoni Cabestany,²³ delegat de cultura del club manifestava:

D'acord amb el primer article del nostre Estatut social, entenem que el FC Barcelona és una entitat cultural que fa esport; que fa esport precisament per a fer cultura i que fa cultura per a dignificar l'esport.

El FC Barcelona anuncià a través de les pàgines del butlletí uns cursos de gramàtica catalana a tots els socis. Amb aquest motiu el club convocava els socis coïnxedors de la llengua a presentar les sol·licituds per impartir les classes. La tria de sol·licituds i preparació del professorat seria feta per Pompeu Fabra.²⁴ També s'hi oferien uns cursos de gimnàstica a càrrec del prestigiós atleta i periodista esportiu Guerau Garcia, membre de la secció de gimnàstica del club, i s'anunciava tot un seguit d'activitats culturals.

Josep M. de Sagarra,²⁵ en un article publicat al butlletí del club que titula «La metamorfosi de l'esport», narra l'evolució de l'esport que ell ha viscut des de l'època «heroica del futbol», quan ell era universitari, fins al moment del relat. Amb referència a la funció de suplència de moltes mancances que exercí el futbol, diu el poeta:

En una època políticament negra i ignominiosa, el nostre futbol va arribar a ésser un símbol; el símbol més fort, més directe, més realista d'un sentiment, i el que a hores determinades va poder acoblar una massa més gran i més heterogènia. Els nostres jugadors de futbol eren les «vedettes» més cotitzades i més enlluernants dins del concepte de la popularitat...

Més endavant manifesta la presència de l'esport en totes les activitats, fins i tot les més quotidianes. Això, precisament, és «la grandesa i triomf de l'esport», però alerta que el futbol pot convertir-se en tirania; per evitar-ho —diu Sagarra— és responsabilitat de tots no caure en el dogmatisme de l'esport i evitar que es construeixi una societat antihumana, perquè «humanisme vol dir reivindicació perfecta de tot allò que és humà en el sentit més noble de la paraula: intel·ligent equilibri del cos i de l'ànima».

23. A. CABESTANY, «Represa», *Butlletí del FC Barcelona*, núm. 1 (1932), p. 3-4.

24. *Butlletí del FC Barcelona*, núm. 1 (1932), p. 16.

25. J. M. de SAGARRA, «La metamorfosi de l'esport», *Butlletí del FC Barcelona*, núm. 8 (1934), p.132-133.

A tall de conclusió

Hem de concloure, doncs, que durant el període d'entreguerres, hi hagué una demanda d'informació esportiva que portà a la creació de premsa especialitzada i a una popularització del futbol. Els escriptors catalans van ser sensibles a l'arrelament de l'esport com a exponent de la modernitat i se'n van fer ressò en nombroses ocasions a través de diferents mitjans: columnes de premsa, relacions epistolars o en els llibres, poemes i narracions que publicaven.

Els textos literaris o periodístics seleccionats, tot i no ser els més representatius de llurs autors, són d'intel·lectuals catalans adscrits a determinats moviments literaris que conreen diferents gèneres, però tots van copsar que el futbol havia esdevingut un espectacle de masses. L'excel·lent periodisme de Rovira i Virgili, la poesia pura de López-Picó, la calligramàtica, d'arrels simbòliques, de Carles Sindreu o l'excelsa narrativa de Josep M. de Sagarra aporten un testimoni excepcional d'allò que significà el futbol al període descrit.

BIBLIOGRAFIA

- ARENAS, Carme. «Carles Sindreu, caçador d'imatges poètiques». A: *Carles Sindreu: Centenari 1900-2000*. Generalitat de Catalunya. Institució de les Lletres Catalanes, 2001, p. 11-30.
- BROHM, Jean-Marie. *Sociologie politique du sport*. París: Jean-Pierre Delarge, 1976, p. 357 (Corps et Culture).
- Butlletí del FC Barcelona*, núm. 1 (1932), p. 16.
- CABESTANY, Antoni. «Represa», *Butlletí del FC Barcelona*, núm. 1 (1932), p. 3-4.
- CASTANYNS, V. *Programa esportiu cultura: Esport i literatura*. Federació Catalana de Futbol, 1931. [Cartell]
- Carles Sindreu: Centenari 1900-2000*. Generalitat de Catalunya: Institució de les Lletres Catalanes, 2001, p. 64.
- Cicle de conferències organitzat per la Federació Catalana de Futbol Associació*. Barcelona: Federació Catalana de Futbol Associació, 1929?, p. 64.
- CARBÓ, Daniel. «Psicologia del futbol». A: *Llibre d'or del futbol català*. Barcelona: B. Ribes Bancells: Edicions Monjoia, 1928, p. 29-30.
- CORBINOS, Isidro. «Veinte años de fútbol». A: *Llibre d'or del futbol català*. [Barcelona], B. Ribes Bancells: Edicions Monjoia, 1928, p. 517-518.
- «El FC Barcelona, clausurat». *L'Esport Català* [Barcelona], núm. 13 (1 juliol 1925), p. 2.
- JUVENAL, *Sàtires*, 10, 81.
- LÓPEZ-PICÓ, Josep M. *Cinc poemes: Saviesa; El meu fill i jo; Un dia; Futbol; A Nostra Dona de Montserrat*. Barcelona: Altés Imp., 1924, p. 63.
- MADRENAS, M. Dolors; RIBERA, Joan M. «Carles Sindreu, prosista». A: *Carles Sindreu: Centenari 1900-2000*. Generalitat de Catalunya: Institució de les Lletres Catalanes, 2001, p. 31-51.

- MOLAS, Joaquim. *Passió i mite de l'esport*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1986, p. 266.
- PLA, Josep. *Josep M. Cruzet i la seva obra*. Barcelona: Selecta, 1964, p. 231.
- PUJADAS, Xavier; SANTACANA, Carles. *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya*. Vol. 1. Barcelona: Diputació de Barcelona: Columna, 1994, p. 219.
- ROIG ROSICH, Josep M. *La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya: Un assaig de repressió cultural*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992, p. 684. (Biblioteca Abat Oliva; 107)
- ROVIRA i VIRGILI, Antoni. «El futbol a casa nostra». *Revista de Catalunya*, núm. 28, (1926), p. 377-388.
- SAGARRA, Josep Maria de. «Les ales líriques de l'esport». A: *Cicle de conferències organitzat per la Federació Catalana de Futbol Associació*. Barcelona: Federació Catalana de Futbol Associació, 1929?, p. 7-12.
- «La metamorfosi de l'esport». *Butlletí del FC Barcelona*, núm. 8 (1934), p. 132-133.
- SANTACANA, Carles. *La Mancomunitat de Catalunya i la política esportiva*. Esplugues de Llobregat: Consell Català de l'Esport, 2004, p. 87. (Textos de Cultura i Esport; 1)
- SINDREU i PONS, C. *Darrere el vidre (1915-1920)*. *Radiacions i poemes (1920-1928)*. Barcelona, 1975, p. 206. (Llibres del Mall)
- «Sis mesos després». *Xut!* [Barcelona], núm. 138 (1 juliol 1925), p. 1.
- VENTALLÓ, Joaquim. *Los intelectuales castellanos y Cataluña: Tres fechas históricas, 1924, 1927 y 1930*. Barcelona: Galba, 1976, p. 142. (Documento; 11)
- VILANOU, Conrad. «Imatges metropolitanes: Joan Crexells descriu un partit de futbol jugat a Londres per l'Arsenal (1924)». *Apunts, Educació Física i Esports*, núm. 74 (2003), p. 86-93.